

Emmanuel Grynszpan

Kvinnor och tonåringar i exil – orosmoln för Ukraina

Ur *Le Monde*, 29 september 2023

Mödrar som lämnar Ukraina med sina barn hotar att öka bristen på män att mobilisera de närmaste åren.

Ukraina kämpar för sin existens mot en fiende som är numerärt fyra gånger större samtidigt som befolkningen åderlåts. Kvinnor och barn som söker sig till ställen med lugn och ro. Den 24 februari 2022 beräknades befolkningen uppgå till mellan 38 miljoner och 42 miljoner. Mellan 5 och 8 miljoner har lämnat landet och risken finns att en stor del av dem kommer att bli kvar för gott utomlands. En utvandring främst bestående av kvinnor och barn, för krigslagarna förbjuder stridsdugliga män mellan 18 och 60 år att lämna nationellt territorium.

På grund av att det inte gjorts någon folkräkning sedan år 2000 har demograferna bara uppskattningar att utgå från. Befolkningsrörelserna var stora redan före den ryska invasionen och komplicerar bilden ytterligare. ”Officiell ukrainsk statistik går inte att använda för den bygger på metoder från sovjettiden då myndigheterna hade möjligheter till sträng samhällskontroll”, säger Alain Blum, demograf och chef för Nationella demografiska institutet i Frankrike.¹

1991 låg Ukraina på tjugooandra plats på listan över länder med störst befolkning, nu har man ramlat ner till fyrtioförsta. ”På bara tre decennier förlorade vi tio miljoner invånare. Det är en rasande snabb förändring”, säger Aleksandr Gladun, demograf och chef för avdelning för demografiska modeller och prognoser vid Ptoucha-institutet i Kyiv. Hans kollega Ella Libanova, chef för samma institut, påpekar att ”födelsetalen redan 2021 hade sjunkit till 1,2 barn per kvinna. Vilket ligger långt från vad som behövs för att hålla jämna steg (2,15 barn per kvinna) på grund av dödlighetstalen i Ukraina”. Kriget har ytterligare påskyndat födelsetalets nedgång. 2022 låg det på 0,9 och enligt Ella Libanova pekar det mot 0,7 för i år och nästa år.

Otrygghet och ständig stress

Förutom krigets direkta följder (dödlighet, emigration, deporteringar till Ryssland) bidrar även andra faktorer till den negativa befolkningsutvecklingen i Ukraina, om än indirekt och över tid. Demograferna tror på höjda dödstal i Ukraina och försämrad hälsosituation i landet.

Orsaker? Bland annat försämrade levnadsförhållanden, känslan av otrygghet och ständig stress, hem som förlorats, minskning av sysselsättning och inkomster, besvärliga vintrar på grund av ryssarnas bombningar av infrastruktur inom energisektorn, försämrad tillgång till hälsovård och mediciner och föda av god kvalitet. Kriget har också fått förödande konsekvenser för den mentala hälsan. Olika post-traumatiska syndrom är vanliga och de mest sårbara drabbas lätt av depression.

”Vad gäller dynamik och struktur liknar de ryska och ukrainska ålderspyramiderna varandra mycket. Skillnaden ligger framför allt i numerären, men jag ser en till som är mer oroväckande: utvandringen av kvinnor”, säger Alain Blum. ”Kvinnor, barn och tonåringar står för nära 80 procent av utvandringen och tonårspojkarna kommer snart att vara så gamla att de kan mobiliseras. Kvinnorna tenderar att vilja föra sina pojkar i skydd, vilket inom tre år än

---

¹ *Demografi* (av demo- och den grekiska efterleden -graphi'a '-beskrivning', av gra'phō 'skriva'), *befolkningslära*, den vetenskap som ägnas studier av befolkningens storlek, sammansättning och geografiska fördelning, samt av förändringar i befolkningsstrukturen förorsakade av demografiska händelser. (*Nationalencyklopedin*)

mer riskerar att öka underskottet på män som går att mobilisera. Sen spelar kvinnorna också en viktig roll bakom fronten, det är de som får ekonomin att snurra, som ger stöd åt sina män vid fronten. Att så många kvinnor försvinner kommer att få konsekvenser relativt snart men framför allt på längre sikt och leda till att landet försvagas. Det torde leda till en försämrad hälsovård med konsekvenser för dödlighet och omhändertagandet av sårade.”

Sociologen Julija Sjukan, lektor vid universitetet Paris-Nanterre, konstaterar att ”de ukrainska kvinnorna pendlar mycket mellan Ukraina och mottagarlandet. Det jag frågar mig mer är hur det kommer att gå för barnen, som är på väg att integreras i utbildningsväsendet i mottagarlandet och då kan tänkas påverka mammorna att stanna där”.

Den demografiska utvecklingen beror således delvis på mottagarlandets politik för integrering av ukrainska flyktingar. En del länder är benägna att försöka behålla dem för att lösa sina egna demografiska problem, vilket kan bli en källa till spänningar mellan Kyiv och dess europeiska bundsförvanter. ”Det är på den nivån regeringen kan agera: genom att erbjuda anständiga villkor efter kriget, genom att införa en europeisk modell av demokratisk och ekonomisk utveckling och för övrigt en attraktiv migrationspolitik”, säger Aleksandr Gladun.

Denne specialist på demografiska prognoser, som uppger sig ha uppdrag av såväl regeringen som militärledningen, har en oroväckande hypotes om bara 30-31 miljoner invånare i Ukraina kring 2037. ”Vi har valt att bygga vårt scenario på en total återerövring av hela territoriet, en återgång till de gränser som gällde 1991 [då inklusive Krim och Donbas] och att kriget är över i början av 2025.” Hans kollega Ella Libanova tror att det kan handla om så få som 24 miljoner ukrainare nästa årtionde.

Scenarier som är avsedda att få väckarklockorna att ringa, utan att ändå uttrycka ren uppgivenhet. Och i avgörande situationer har Ukrainas folk ju redan visat prov på en förmåga att vända på en dynamik som förefallit omöjlig att få stopp på. Under de nuvarande prövningarna har ukrainarna visat prov på en sammanhållning, en förmåga att försvara sig och en patriotism som varit otänkbar för bara tio år sedan.

Avgörande om man ska kunna resa sig efter kriget.

Översättning: Björn Erik Rosin

Lästips

Laurent Geslin: [Demografisk katastrof väntar Ryssland och Ukraina](#) (december 2022)

[Tim Judah: Det nya normala i Ukraina](#) (september 2023)

Benoît Vitkine: [Minskande befolkning ett misslyckande för Putin](#) (september 2023)